

**ИНСТИТУТ ЗА ФОЛКЛОР “МАРКО ЦЕПЕНКОВ”
INSTITUTE OF FOLKLORE "MARKO CERENKOV"**

МАКЕДОНСКИ ФОЛКЛОР

MACEDONIAN FOLKLORE

**ГОДИНА / YEAR XXXVII
БРОЈ / VOLUME 71
СКОПЈЕ / SKOPJE 2016**

МАКЕДОНСКИ ФОЛКЛОР

Списание на Институтот за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје

Редакција

КАТЕРИНА ПЕТРОВСКА-КУЗМАНОВА, главен и одговорен уредник

ЗОРАНЧО МАЛИНОВ

ЕРМИС ЛАФАЗАНОВСКИ

РОДНА ВЕЛИЧКОВСКА

ЈАСМИНКА РИСТОВСКА-ПИЛИЧКОВА

АКТАН АГО

КРИСТИНА ДИМОВСКА, секретар

Меѓународна редакција

ГАБРИЕЛА ШУБЕРТ (Германија)

ДИМИТРИЈЕ О. ГОЛЕМОВИЌ (Србија)

ОЛГА ПАШИНА (Русија)

ЈОАНА РЕНКАС (Полска)

РЕНАТА ЈАМБРЕШИЌ-КИРИН (Хрватска)

АРМАНДА КОДРА-ХИСА (Албанија)

АДЕМ КОЧ (Турција)

Адреса на Редакцијата

Институт за фолклор „Марко Цепенков“

Рузвелтова бр. 3, П. фах 319, 1000, Скопје, Република Македонија

Тел.: + 389 02 308 01 76; Факс: + 389 02 308 01 77

Електронска адреса: ifmarkocepenov@mt.net.mk

MACEDONIAN FOLKLORE

Journal of the Institute of Folklore "Marko Cepenkov" - Skopje

Editorial Board

KATERINA PETROVSKA – KUZMANOVA, Editor

ZORANČO MALINOV

ERMIS LAFAZANOVSKI

RODNA VELIČKOVSKA

JASMINKA RISTOVSKA – PILIČKOVA

AKTAN AGO

KRISTINA DIMOVSKA, Secretary

International Board

GABRIELLA SCHUBERT (Germany)

DIMITRIJE O. GOLEMOVIC (Serbia)

OLGA PASHINA (Russia)

JOANA REJKAS (Poland)

RENATA JAMBREŠIĆ-KIRIN (Croatia)

ARMANDA KODRA-HYSA (Albania)

ADEM KOÇ (Turkey)

Address of the Editorial Board

Institute of Folklore "Marko Cepenkov"

Ruzveltova 3, POBox 319, 1000, Skopje, Republic of Macedonia

Tel.: + 389 02 308 01 76; Fax: + 389 02 308 01 77

Email: ifmarkocepenov@mt.net.mk

ЗАСТАПЕНОСТА НА ФОЛКЛОРОТ ВО УЧЕБНИЦИТЕ ПО МУЗИЧКО ОБРАЗОВАНИЕ ВО ОДДЕЛЕНСКАТА НАСТАВА

Апстракт: Зачувувањето на врската меѓу фолклорот и музичкото образование претставува значајна задача за педагозите. Учебниците можат да помогнат во зачувувањето на фолклорот, кој претставува значаен дел од националниот идентитет на еден народ. Со анализа на учебниците по музичко образование од прво до петто одделение, наоѓаме мал, речиси занемарлив број примери на застапеност на народната песна. Целта на трудот е да се укаже на потребата и на значењето на застапеноста на народната песна во наставата.

Клучни зборови: народна песна, учебници, музичко образование

Традицијата е дел од културата на еден народ. Таа го означува неговиот национален идентитет, кој се темели врз збирот на духовните и на материјалните достигнувања, кои биле акумулирани низ вековите. Фолклорот е составен дел на традицијата и претставува еден од националните белези според кои еден народ се разликува од друг.

Денешното современо општество со забрзан чекор тежнее кон глобализација. Меѓу средствата што го стимулираат овој процес е информатичката технологија. Таа овозможува да се поттикне мешање на повеќе влијанија. Глобализацијата не ја ограничува музиката. Таа станува дел од виртуелната заедница, чија цел е да создаде слушатели, кои ја преземаат музиката едни од други. На тој начин традиционалното го наоѓа своето модифицирано зачувување во процесот на масовната глобализација во која целосно не се рушат националните и културните вредности.

Македонскиот народ има богата фолклорна традиција. Народната песна претставува значаен сегмент од неа, во кој се сочувани елементи и особини од минатото. Народните песни „се категоријални феномени, кои се создале врз основа на сложен историски развој, од конкретни историски ситуации, во кои единствено се продуцираат, репродуцираат и репетираат“ (Величковска, 2008, 23). Народната песна во минатото „била функционално врзана за празнувањата и за разните свечености во текот на целата година, како и за сезонската полска и друга работна активност“ (Величковска, 2008, 23). Покрај тоа, таа била поврзана и со: религијата, митот, историјата, светот, моралот и етиката на заедницата. Нејзиното зачувување претставува основа за градење на однос кон целокупните национални вредности.

Негувањето на примерите од традиционалното музичко наследство и нивното присуство во современиот општообразовен процес е од особено значење за зачувување на културните вредности. Основното образование не е место, каде што ќе се создадат професионални музичари, туку идни љубители на музичката уметност со изградени естетски и етички ставови, кои, како

слушатели и аматери – исполнувачи, ќе учествуваат активно во културно-уметничкиот живот на својата средина.

Денес учениците го запознаваат и негуваат музичкиот фолклор на часовите по музичко образование. Преку организирано дејствување наставникот кај учениците треба да развие интерес и љубов кон народната песна, да се создаде навика за нејзино активно слушање и забележување на нејзините естетски квалитети.

Едно од примарните интересирања во овој труд е аналитички осврт на застапеноста на фолклорот во учебниците по музичко образование од прво до петто одделение од општото основното образование.

Кога е во прашање анализа на учебниците не може да се избегне основниот проблем уште на почетокот, а тоа е нивното непостоење за учениците од прво до трето одделение. Ние овде нема да навлегуваме во причината за ваквата состојба, бидејќи тоа прашање не е предмет на нашиот труд. Затоа, на ова место ќе дадеме само краток осврт на застапеноста на музичкиот фолклор во содржините на наставните програми.

Од нивната анализа се согледува дека учењето на музичкото творештво не е издвоено како посебна тема. Дадени се општи насоки за фолклорот во рамките на наставните теми – слушање музика и музика и движење, каде што се упатува дека учениците треба да слушаат народни песни и да интерпретираат народни ора. Видно отсуствуваат конкретни насоки и содржини во однос на издиференцираната примена на народното музичко творештво во музичката настава. Посебно се чувствува недостатокот на одреденоста и значењето на фолклорот, како значаен модел, преку кој треба да се воспитуваат и да се учат младите генерации како треба да се чува и како да се негува културното наследство и традицијата. Па, оттука се поставува прашањето: дали со ваквиот пристап кон младите генерации можеме да очекуваме тие да создадат вистинска претстава за нашата народна музика, а со самото тоа и создавање на сестран развој на ученичките способности и на личноста во целина?

Во четврто и петто одделение започнува процесот на оспособување на ученикот за пеење по нотен текст. Развојот на гласовните способности е проблем, кој се разрешува на тој начин што е потребно да се развива свеста за меѓусебниот однос на тоновите. За да може ученикот да ја разбере музичката уметност не е доволно да поседува само музички способности. Тој треба да се стекне со знаења од областа на музичката писменост. Тоа значи дека во учебниците треба да се постави соодветен материјал за пеење и слушање, кој ќе претставува основа за музичко описменување на учениците. За жал во учебниците се забележителни инструктивни, сувопарни вежби, преку кои треба да се развијат основните музички способности – слух, ритам и меморија. Наспроти ваквата музичка материја, која, пред сè, соодветствува на професионалното музичко образование, народната песна може да се искористи како еден од начините, кој ќе го олесни патот на учениците кон музичкото описменување. Учењето на одбрани народни песни и меморирањето на нивната мелодија, може да претставува солиден водич кон

свесно осознавање на висината на тоновите, кој истовремено спонтано ќе го развие музичкиот слух.

Преку анализа на застапеноста на народните песни во учебниците може да се воочи следното: во учебникот за четврто одделение се застапени само три народни македонски песни од кои песната *Цуџул ми пасе говеда* е искористена за толкување на знаците *прима* и *секунда волта*. Во учебникот за петто одделение се наоѓаат десет народни песни. Се воочува дека само песните *Што чудо станало* и *Малките моми* се во функција за разрешување на проблемот продолжување на нотната вредност (четвртина со точка). Функцијата на останатите песни во учебниците е да се воочи нивната поделба според содржината на текстот (љубовни, шегобијни, патриотски и сл.). Интересен е фактот што во нив никаде не се споменува нивната регионална припадност. Како редовна практика во целата литература и за останатите одделенија, покрај името на песната, стои само префикс *народна*. Сметаме дека е од особено значење учениците од основните училишта елементарно да имаат претстава за тоа од кој крај е изложената музичка содржина. На тој начин ќе се зголеми интересот кон музичкото наследство. Истовремено, учениците ќе се поттикнат кон истражувачка активност на народните песни од нивното место на живеење.

Во оваа пригода можеме да поставиме неколку значајни прашања, кои се однесуваат на следново: дали застапените песни во учебниците се доволни за учениците да дознаат како изгледало народното пеење некогаш? Како се запознаваат со народното пеење; дали наставниците имаат дополнителна литература и музички записи со песни кои би одговориле, на пример, на прашањето на учениците: како се пееле додолските или лазаречките песни? Овие прашања отвораат простор за нови опширни анализи и трудови.

Факт е дека не е можно со целосна примена на народните песни во учебниците да се разреши целата проблематика во предметот музичко образование, посебно не на ова ниво на школување. Она што можеме да го констатираме е дека наставникот е основниот фактор во реализација на воспитнообразовната работа. Во зависност од неговата оспособеност, мотивираност и креативност ќе зависи и квалитетот на наставниот процес во кој што ќе се обработуваат содржините поврзани со музичкиот фолклор.

И да се вратиме на почетокот. Следејќи ги тековите на глобализацијата – трендовите на културата на другите земји, останува на нас, самите, да пронајдеме правилен однос меѓу отвореноста и сочувувањето на традицијата. Современите информатички средства овозможуваат да дојдеме до информациите како било во минатото. Сепак, тие не можат да ни ја доловат директно изведбата на пеењето на поединецот, кој го запаметил од своите предци. Единствено преку музичката настава во училиштата, со помош на стручно знаење може да се оствари зачувување на традицијата. Учебниците се едно од наставните средства, кое потпомага добро да се осмисли наставниот процес, кој, пак, овозможува да се одржи континуитетот на опстојување на традицијата и на националната свест.

На крајот треба да се нагласи дека зачувувањето на фолклорот треба да претставува важна задача на авторите, идните составувачи на учебници по

музичко образование. Особено внимание треба да се посвети на изборот и на бројот на народните песни во учебниците, кои се од огромна важност за зачувувањето на културата и на националниот идентитет.

Литература:

Наставни програми, Биро за развој на образованието на Македонија, Достапно на: www.bro.gov.mk, [Пристапено на 01.10.2015].

ВЕЛИЧКОВСКА, Р. (2008) *Музичките дијалекти во македонското традиционално народно пеење – обредно пеење*, Скопје: Институт за фолклор „Марко Цепенков“.

ДИМОВА, С., АНГЕЛКОВА, В. И ВАСИЌ-СТЕФАНОВСКА М. (2010) *Музичко образование за IV одделение деветгодишно основно образование*, Скопје: Графички центар дооел.

ДИМОВА, С., АНГЕЛКОВА, В. И ВАСИЌ-СТЕФАНОВСКА М. (2010) *Музичко образование за V одделение деветгодишно основно образование*, Скопје: Графички центар дооел.

МИТРОВИЌ, Љ. (2002) Судбина културних и етничких идентитета у процесима глобализације и регионализације на Балкану. *Културни и етнички идентитет у процесу глобализације и регионализације Балкана*. Ниш, стр. 15-31.

Lenče Nasev

THE REPRESENTATION OF FOLKLORE IN TEXTBOOKS PRIMARY SCHOOL

Summary

Educators that work in primary school have a task to preserve the link between folklore and music education. Textbooks can help in advancing the knowledge of folklore as a part of one's national identity. The analysis of textbooks in the field of music, in primary school, shows a negligible number of examples with a presence of the national song. The aim of this paper is to point out that it is necessary and very important to use folk songs in teaching.